

MĂ REVOLT, DECI EXIST!

RODICA BINDER

Prin rigorismul moral, prin respingerea categorică a oricărei forme de totalitarism, prin calitățile inalterabile ale operei lăsate posterității, Albert Camus rămâne un model într-o lume lipsită de modele, și la cei 50 de ani de la moartea sa prematură. În după-amiaza zilei de 4 ianuarie 1960, Albert Camus și prietenul său, Michel Gallimard, nepotul celebrului editor, se aflau în drum spre Paris, la bordul unui autoturism legendar: un Facel-Vega sport, de 355 de cai putere. Ambii se întorceau de la Lourmarin, din Provența, unde, după ce în 1957 îi fusese decernat premiul Nobel pentru Literatură, Camus și-a putut cumpăra o casă. Explozia unui pneu a proiectat bolidul într-un platan de pe maginea carosabilului. Scriitorul, care inițial voise să ia trenul spre Paris, fiindu-i antipatice călătoriile cu automobilul, a murit pe loc; prietenul său, câteva ore mai târziu. Pe bancheta din spate a autoturismului se afla manuscrisul unui roman, ultima carte a lui Camus, intitulată "Primul om". Pregnant autobiografică, scrierea avea să vadă lumina tiparului abia în 1994. Camus dispărea brusc, într-un moment în care, cum singur îi mărturisise unui prieten, și-a scris abia o treime din opera al cărei real început, urma să îl facă romanul său postum, dedicat mamei sale analfabete.

CAMUS RĂMÂNE DE NEÎNLOCUIT

"Camus rămâne de neînlocuit" - în extrema lui simplitate, enunțul cu care Eugen Ionesco întâmpinase vestea fulgerătoare morții a confratelui său, era de fapt o profecție. La împlinirea cei 50 de ani care au trecut de la tragicul accident, Camus este elogiat nu doar în Franța sa natală, unde președintelui Sarkozy i-a venit, sau i-a fost sugerată, ideea de a instrumentaliza comemorarea în folosul propriei imagini, propunând strămutarea rămășițelor pământești ale scriitorului în Pantheon. Reacțiile publice ale unor filozofi din tabăra stângii nu au întârziat, între acestea notorie fiind scrisoarea deschisă pe care Michel Onfray i-a adresat-o în paginile cotidianului *Le Monde* președintelui Franței spre a-i reaminti cine a fost Camus, spre a-l invita să demonstreze că lectura textelor acestuia nu a fost una oportunistă, spre a-i cere, în cele din urmă, lui Sarkozy, să devină "camusian", să genereze astfel o autentică revoluție care să-i dispenseze pe francezi să-și dorească o alta.

CAMUS RĂMÂNE INCITANT

Așadar și la cei 50 de ani trecuți de la moartea sa, Camus continuă să incite, să agite spiritele, nu în ultimă instanță datorită caracterului vizionar al întregii sale opere. Se explică astfel și de ce abundența evocărilor, pînă și în mass media din Germania, a semicentenarului morții sale, este ieșită din comun. Una dintre aceste consemnări reține anecdoticul episod al călătoriei scriitorului, în 1946, în Statele Unite. Directorul FBI, J. Edgar Hoover a dat ordinul de urmărire a "corespondentului ziarului francez *Combat*, publicația fiind suspectată de a furniza o imagine a Americii nu tocmai favorabilă. La încheierea misiunii, agentul James E. Tierny, raporta "Camus

este exponentul unui umanism nobil, curajos, dar categoric, ateist". FBI avea dreptate, conchide Wolf Lepenies, în articolul dedicat lui Camus, în *Die Welt*.

UN CLASIC REVOLTAT

Firește, "canonizarea" scrierilor lui Albert Camus, devenite lecturi obligatorii pentru întregi generații de liceeni și studenți la litere, renumele de promotor al filozofiei absurdului, atribuit pe drept sau pe nedrept autorului după apariția epocalului său eseu *Mitul lui Sisif*, romanul *Străinul*, tradus în mai toate limbile pământului, parabola realistă *Ciuma*, înrudită cu *Rinocerii* lui Ionesco, fiecare din acestea scrieri în parte și toate (inclusiv cele neenumerate aici) laolaltă, fac din Camus un autor cu totul singular. Există însă un *altceva* la care probabil că și Eugen Ionesco se gândise afirmând că scriitorul, prea de timpuriu dispărut, rămâne de neînlocuit. Acest *altceva* ar putea avea mai multe accepțiuni. Poate echivala cu lupta (sisifică) pentru a ajunge pe culmi, care în sine, cum credea Camus, ar fi o sursă de fericire.

Nici erou nici sfânt, scriitorul născut în 1913 în Algeria, într-o familie sărmană, a avut o rigoare morală pe care, malițioși, unii dintre contemporanii săi mult prea versatili, au numit-o "a Crucii Roșii". Dar, tocmai spre deosebire de aceiași contemporani, printre care se număra și Jean-Paul Sartre, și firește, partenera de viață a acestuia, Simone de Beauvoir, Camus nu a fost miop de ochiul stîng într-o perioadă în care aproape toată inteligența franceză cocheta cu comunismul. A avut curajul de a condamna, cu aceeași tărie, Gulagul și Holocaustul, totalitarismul, fie acesta brun sau roșu, de stînga sau de dreapta. A făcut-o, deși fusese pentru scurtă vreme, membru al Partidului Comunist, în Algeria, în 1935, expulzat după doar doi ani, sub acuzația de a fi fost *provocator trotskist*. Ceea ce nu l-a împiedicat să facă parte din Rezistență, să lupte după 1945, nu numai pentru o Franță liberă, ci și pentru una dreaptă, în care "colaboraționiștii" să fie pedepsiți.

Prin pledoaria sa intransigentă în favoarea epurării cercurilor intelectuale de foștii adepți ai regimului de la Vichy, a intrat în conflict cu Francois Mauriac, adept al grațierii și iertării. Cîțiva ani mai târziu, Camus regreta că a contribuit la comiterea unor nedreptăți, convins fiind că slujește dreptatea și ... i-a dat câștig de cauză lui Mauriac.

ÎNDOIALA METODICĂ, FRANCHETA ȘI PRINCIPIUL TOLERANTEI

A fost printre primii care a avut viziunea unei Uniuni Europene, din care și Germania să facă parte. Nu și-a renegat niciodată originile modeste, mărturisind că în lumea intelectuală a avut dintotdeauna impresia că trebuie să-și ceară scuze, că încalcă regulile clanului. Ceea ce nu l-a împiedicat să o și facă, cu riscul de a trece drept "ex-centric". În eseu său "Omul revoltat" a condensat silogismul cartezian, mă îndoiesc deci gândesc, gândesc deci exist, la formula "Mă revolt, deci exist", fără a renunța însă la îndoiala metodică și la disponibilitatea de a lua în calcul și opiniile celuilalt. Când și-a luat în primire Premiul Nobel pentru Literatură, Camus,

un "străin", un "pied noir", nu a ezitat să-și mărturisească explicit intenția de a fi, prin opera scrisă, și exponentul celor care nu se pot exprima. În 1951, în jurnalul său, Camus

răspunzând întrebării "care sunt primele sale zece cuvinte preferate" scria: *lumea, durerea, pămîntul, mama, oamenii, deșertul, demnitatea, suferința, vara, marea...*

ÎNGERUL DE ZĂPADĂ

ADRIANA CÂRCU

Este una dintre acele ierni rare, când zăpada pune o surdină pe lucruri și streșinile sunt grele de țurțuri. O iarnă adevărată la Heidelberg, așa cum n-am avut de mai bine de zece ani. Deși zgomotele se aud înfundat, animația de pe străzile Orașului Vechi mă face să mă simt ca-ntr-o pictură de Bruegel cel tânăr.

Copiii, fermecați de aerul sclipitor, își aruncă bulgări moi - unii pentru prima dată în viața lor. Câte un proiectil răzleț atinge o pălărie sau un umăr, dar nimeni nu se supără. Oamenii, amintindu-și de zăpezi trecute, se întorc zâmbind și-și văd mai departe de drum. Vanzătorii de suveniruri din *Marktplatz* flecăresc în timp ce beau vin fierd din căni cu imaginea castelului, pe care le țin în căușul mâinilor ca să se încălzească. Tarabele lor, lipite de zidul exterior al bisericii *Heiliggeistkirche* există de pe la 1500 - când edilii au fost siliți să-l vîndă ca să poată termina construcția -, și tot de atunci ei sunt prezenți în piață indiferent de starea vremii. La fel de prezenți ca și grupul de turiști japonezi, ce privește invariabil, cu aceeași uluire, iarnă-vară, la cea mai veche clădire din Heidelberg - hotelul *Zum Ritter*, și el ridicat tot acum vreo 500 de ani.

Deasupra castelului plutește o pânză argintie, pe care vîntul o poartă apoi pe Neckar în jos. Cu trenulețul de munte ajungi la castel în trei minute, dar mă hotărâsc să urc pe scări. La baza lor, izvorul tăiat în piatră șoptește molcom sub un glob sticlos de gheață. Treptele largi de bazalt sunt albe și alunecoase. Prin case sclipește încă pomii de Crăciun. Probabil oamenii s-au hotărât - la fel ca și mine -, să-i mai lase o vreme, ca să-ntregească tabloul iernii. Fumul din hornuri planează jos, iar mirosul lui mă catapulsează în prima iarnă din memoria mea: la îmbulzeala veselă a unei colinde împreună cu copiii din Piața Crucii, la gospodinele care-și șterg, grăbite, în șorț, mâinile albe de făină - "floarea soarelui, raza soarelui" -, la mere, la nuci și la saloane; toate vîrâte de-a valma într-un coș cu împletitură rară, împreună cu banii pe care aveam să-i pierd pe drum, ca un prim indiciu al lipsei de preocupare pentru aspectul financiar al existenței.

Câte o casă poartă însemnele străvechi ale pensiunilor studențești, în care, conform tradiției perpetuată și azi în unele familii, odraslele studioase ocupă pe perioada studiului aceleași camere ca și strămoșii lor de generații. Și, ca de atâtea ori, mă gândesc că studenția la Heidelberg trebuie să fie una dintre cele mai frumoase experiențe din viața celor care au petrecut-o aici. Treptele se răsfrî într-o ultimă curbă și mă trezesc deodată în fața porții de fier forjat care dă spre Castel. Printre vultele de fier văd doar pătura virgină ce acoperă grădinile simetrice. Contururile sunt moi, asperitățile rotunjite. N-am văzut Castelul niciodată așa de singuratic, de silențios. Deodată îmi amintesc de prima mea vizită la Heidelberg, cu mulți ani în urmă, și la ideea inspirată a gazdelor mele de a mă duce la Schloss într-o noapte. Sub lumina portocalie, el mi-a apărut atunci la fel de straniu și de diafan ca și acum.

Mă hotărâsc să-mi continui drumul și o iau în sus prin pădure. Ici-colo, rafale de zăpadă cern tăcut de pe ramurile grele. Aud doar ritmul înfundat a propriilor mei pași însoțit de zumzetul difuz al gândurilor. Un popas la *Molkenkur*, hotel cu veche tradiție, bucătărie germană și o panoramă uluitoare, este o recompensă meritată după marșul anevoios prin zăpadă. Pe terasa închisă beau o ciocolată fierbinte, privind printre fulgi, la orașul minuscul din vale, ca-ntr-un un glob de cristal. Mă ridic hotărâtă. Vreau să ajung pînă în vîrf, la Scaunul Regelui. Pe picioarele mele. O iau pe *Himmelsleiter* spre *Königsstuhl* fredonând un cântec de Led Zeppelin. De-a lungul celor 1200 de trepte, pe Scara Cerului, preocupată de propriul puls și de căldura emanată de corpul meu în mișcare, realizez târziu că mă aflu într-adevăr pe un tărâm de basm: *Das Märchenparadies* - un peisaj încremenit de beza, de frișcă și de zahăr pudră.

În vîrf, de la o altitudine de 550m, privesc de-a lungul văii Rinului, pînă când fâșiile pale se contopesc în nuanțe infinite acolo unde cerul devine pădure, iar pădurea apă, și-mi amintesc de cel mai frumos tablou al lui Salvador Dali, văzut demult la o expoziție integrală din Stuttgart: o marină din pastă albă.

Obosită, mă las să cad pe spate în așternutul moale și, rotindu-mi ușor brațele, imprim pe vârful muntelui silueta unui înger de zăpadă.

Heidelberg, 15 ianuarie 2010